

**Эльмира Абдуллаевна Турсынкулованың «8D01510 –
Математика» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы
(PhD) дәрежесін алу үшін дайындаған «Болашақ математика
мұғалімдерінің геометриялық салу есептерін оқытуға әдістемелік
даярлығын қалыптастыру» тақырыбындағы диссертациялық
зерттеу жұмысына**

ШКІР

Турсынкулова Эльмира Абдуллаевнаның «8D01510 – Математика» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындаған «Болашақ математика мұғалімдерінің геометриялық салу есептерін оқытуға әдістемелік даярлығын қалыптастыру» тақырыбындағы зерттеуі заманауи сұранысты қанағаттандыратын диссертациялық жұмыс болып табылады.

Өйткені, геометрия курсы оқыту үдерісінде салу есептерін шығару-берілген элементтері бойынша ізделінді геометриялық фигураны салу жолдарын жан-жақты талқылау, осы фигураны салу бойынша ойша конструктивті операциялар жүргізу негізінде оқушылардың кеңістіктік түсініктері мен конструктивтік дағдыларын дамытады. Сондай-ақ, салу есебін шығару ізделінді фигураларды салумен қатар, оны алдын-ала талдау, дұрыстығын дәлелдеу және шешімін зерттеу кезеңдерінен тұратындықтан, оқушылардың білімдерін жүйелеу мен тиянақтауда үлкен роль атқарады. Ал, қазіргі ЖОО-ның академиялық еркіндігі жағдайындағы болашақ математика мұғалімдерінің геометриялық салу есептерін оқытуға әдістемелік даярлығының жай-күйін саралай келіп, мектеп геометрия курсына салу есептерінің рөлі мен маңыздылығы және оны оқытудағы болашақ математика мұғалімдерінің әдістемелік даярлығы арасындағы төмендегідей қарама-қайшылықтар негізделген. Атап айтқанда:

- Қазіргі ЖОО-ның академиялық еркіндігі жағдайында математика бакалаврларын әдістемелік даярлау үдерісі мен мектеп геометрия курсына салу есептерін оқыту арасындағы алшақтықтың болуы, яғни мектеп пен ЖОО арасындағы сабақтастықтың ескерілмеуі.

- Әртүрлі ЖОО даярланған білім беру бағдарламаларының басым бөлігінің мазмұнының болашақ математика мұғалімдерін геометриялық салу есептерін оқытуға әдістемелік даярлауға жеткіліксіздігі;

- Оқушыларды жалпы дамытудағы салу есептерінің потенциалының жоғарылығы мен оны жүзеге асыруға даярланған ұстанымдардың ғылыми-әдістемелік жеткіліксіз зерттелуі.

Анықталған қарама-қайшылықтарды шешу үшін Э.Турсынқұлова зерттеу жұмыстарын болашақ математика мұғалімдерінің жазықтықтағы геометриялық салу есептерін оқытуға әдістемелік даярлығын қалыптастыруға бағыттап, оны жүзеге асырудың мазмұнын құрып, оқытудың интербелсенді әдістері мен ақпараттық компьютерлік құралдарын жасаған.

Диссертацияның кіріспесінде зерттеу нысаны, пәні, мақсаты, ғылыми болжамы, міндеттері, теориялық-әдіснамалық негіздері, зерттеу кезеңдері мен әдістері, зерттеу базасы, ғылыми жаңалығы, теориялық және практикалық маңыздылығы, қорғауға ұсынылған қағидалар, зерттеу нәтижелерінің дәлелділігі беріле отырып, зерттеу жұмысының ғылыми аппараты толық ашылған.

«Болашақ математика мұғалімдерінің геометриялық салу есептерін оқытуға әдістемелік даярлығын қалыптастырудың теориялық негіздері» атты бірінші бөлімде алдымен «әдістемелік даярлық», «әдістемелік даярлықты қалыптастыру» ұғымдарының мән-мағынасы ашылған.

Мектеп пенпедагогикалық ЖОО-дағы геометриялық салу есептерін оқытудың қазіргі жай-күйіне жасалған талдау барысында қазіргі ЖОО-ның академиялық еркіндігі жағдайында математика бакалаврларын әдістемелік даярлау үдерісі мен мектеп геометрия курсына салу есептерін оқыту арасындағы алшақтықтың болуы, яғни мектеп пен ЖОО арасындағы сабақтастықтың ескерілмеуі; БББ-ның басым бөлігінің мазмұнының болашақ математика мұғалімдерін геометриялық салу есептерін оқытуға теориялық-әдістемелік даярлауға жеткіліксіздігі және т.с.с. мәселелер анықталған.

Айқындалған мәселелерді түзету барысында, мектеп пен ЖОО-да «геометриялық салу есептері» мазмұнының сабақтастығын іске асыру үшін мазмұндық байланысы, геометриялық салу есептерін «Мектеп-ЖОО сабақтастықта» оқыту және бағалаудың құрылымы жасалды. Болашақ математика мұғалімдерінің әдістемелік даярлығын қалыптастыру үдерісін жетілдірудің негізгі бағыттары: оқытудың іс-әрекеттік жүйесі, жеке тұлғаға бағытталған оқыту, пәнішілік және пәнаралық байланысты жүзеге асыру, жүйелі түрде оқыту үдерісінің принциптері айқындалып, болашақ математика мұғалімдерін әдістемелік даярлаудың кезеңдері жасалған. Болашақ математика мұғалімдерінің әдістемелік даярлығын қалыптастыру үдерісін жетілдіруге қойылатын талаптар анықталған.

«Болашақ математика мұғалімдерінің геометриялық салу есептерін оқытуға әдістемелік даярлығын қалыптастыру практикасы» деп аталатын екінші тарауда геометриялық салу есептерін оқытудың теориялық-әдістемелік құрылымы мен мазмұны, теориялық және әдістемелік білігінің қалыптасу деңгейлері айқындалады.

Интербелсенді әдістер мен АКТ құралдарын қолдану арқылы салу есептерін құрастыру, салу есебін шығарудың тиімді әдісін анықтау және салу есептерінің шешімін зерттеу біліктіліктерін дамыту негізінде болашақ математика мұғалімдерінің жазықтықтағы геометриялық салу есептерін оқытуға әдістемелік даярлығын қалыптастырудың әдістемелік негіздері жасалған.

Білім алушыларды берілген геометриялық салу есептеріне ұқсас есептерді құрастыруға даярлауда, яғни бір есепті бірнеше мазмұнда тұжырымдау, берілген элементтің параметрінің мәніне басқа мән беру немесе берілген сан мәнін басқа мәнге ауыстыру т.с.с. оқытуда лексикографиялық әдісті қолданудың тиімді жолдарын ұсынған.

Болашақ математика мұғалімдеріне геометриялық салу есептерін оқытуда интербелсенді әдістер (миға шабуыл, тірек конспектілер, «ойлан, жұптас, пікірлес» әдістері мен деңгейлеп оқыту, проблемалық оқыту технологиясы) мен ақпараттық-компьютерлік оқыту құралдары («GeoGebra», «1с: математикалық конструктор», «жанды геометрия») тиімді қолданылған.

«Геометриялық салу есептері» электив курсының мазмұны даярланып, оны оқытудың интербелсенді әдістері мен АКТ құралдары болашақ математика мұғалімдерін даярлау үдерісіне енгізіліп, тиімділігі педагогикалық эксперимент жүзінде математикалық статистикалық әдістер негізінде дәлелденген.

Диссертациялық зерттеудің негізгі мазмұны бойынша 23 мақала жарияланған және 1 оқу құралы дайындалған.

Диссертациялық жұмыс тақырыбының өзектілігі, ішкі мазмұнның тақырыппен сәйкестігі, зерттеудің ғылыми жаңалығы, теориялық және практикалық маңыздылығы, алынған нәтижелердің құндылығы мен нәтижелердің ғылыми басылымдар, ғылыми-тәжірибелік конференциялар еңбектерінде жарияланып, апробациядан өтуі докторанттың жеке дайындалған, толық аяқталған ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті талаптарына сай ғылыми-зерттеу жұмысы екендігін көрсетеді.

Турсынқулова Эльмира Абдуллаевнаның «8D01510 – Математика» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындаған «Болашақ математика мұғалімдерінің геометриялық салу есептерін оқытуға әдістемелік даярлығын қалыптастыру» тақырыбындағы диссертациясы толық аяқталған, дербес орындалған және талаптарға сай рәсімделген ғылыми зерттеу жұмысы деп бағалаймын және мамандандырылған диссертациялық кеңесте қорғауға ұсынамын.

Отандық ғылыми кеңесші

п.ғ.к., доцент

М.Әуезов атындағы

Оңтүстік Қазақстан университеті

Н.К.Мадияров

